

KINNITATUD
Kaitseväe juhataja 02.03.2022
käskkirjaga nr 351

Kaitseväe peastaap
väljaõppeosakond

**LOODUSLIKU VEE, METSIKUTE TAIMEDI KASUTAMISE
JA LOOMADE TAPMIS- NING NAHASTAMISHARJUTUSE
OHUTUSEESKIRI
OE 9.2**

Tallinn 2022

Ohutuseeskirja koostaja:

Sõjaväeline auaste, ees- ja perenimi	Struktuuriüksus	Ametikoht
kpt (res) Heigo Vija	Kaitseliidu kool	Instruktor-koolitaja

Ohutuseeskirja väljatöötamisel osalesid või andsid eksperdiarvamuse:

Sõjaväeline auaste, ees- ja perenimi	Struktuuriüksus	Ametikoht
st-vbl Kaido Õim	1. jalaväebrigaad Scoutspataljon	Vanemstaabiallohviter
v-vbl Hannes Aus	Lääne maakaitseringkond	Ringkonna veebel
v-vbl Kalvo Õim	Kaitseväge Akadeemia	Instruktor

Kooskõlastaja:

Sõjaväeline auaste, ees- ja perenimi	Struktuuriüksus	Ametikoht
kol Mati Tikerpuu	Kaitseväge peastaap	J7 ülem

SISUKORD

1. peatükk. Üldsätted	4
2. peatükk. Ettevalmistus	5
3. peatükk. Isikkoosseis ja vastutus	5
1. jagu. Läbiviija	5
2. jagu Osaleja	5
4. peatükk. Meditsiinitoetus.....	5
5. peatükk. Looduslik vesi ja selle käitlemine	5
6. peatükk. Metsikud taimed ja nende kasutamine toiduks	6
7. peatükk. Looma tapmine ja nahastamine.....	7
Lisa 1. Kana ja küüliku tapmine	8
Lisa 2. Eestis üldlevinud taimed	9

1. peatükk Üldsätted

1. Loodusliku vee, metsikute taimede kasutamise ja loomade tapmis- ning nahastamisharjutuse ohutuseeskiri (edaspidi ohutuseeskiri) sätestab üldised ohutusnõuded loodusliku vee, metsikute taimede kasutamise ja loomade tapmis- ning nahastamisharjutuse (edaspidi harjutuse) korraldamisel, harjutuse läbiviija ja osalejate kohustused ning meditsiinitoetuse.
2. Ohutuseeskiri on täitmiseks Kaitseväes ja Kaitseliidus.
3. Ohutuseeskirja eesmärk on õpetada eraldusse sattunud isikule looduses leiduvate ressursside hankimist ja kasutamist selleks, et säiliks võitlus- ja vastupanuvõime.
4. Ohutuseeskirja rakendatakse samuti ellujäämise, vastase vältimise, vastupanu osutamise ja vangistusest põgenemise õpetamisel selleks, et naasta sõbralike jõudude juurde.
5. Ohutuseeskirja koostamisel on aluseks võetud:
 - 5.1. STANAG 2136, AMedP-4.9- *Requirements for water potability during all field operations and in emergency situation* (21. märts 2014);
 - 5.2. Eesti Maaülikooli e-õpe, mis kirjeldab koduküülikuid ja nende algtöötlemist¹;
 - 5.3. *SERE Dessert Pocket Card, Minsusma* operatsioonide keskuse poolt koostatud juhised tegutsemiseks hädaolukorras (23. oktoober 2020);
 - 5.4. *SERE Operations 2017*, Ameerika Ühendriikide õhuväe SERE käsiraamat;
 - 5.5. Üleelamine ja toimetulek, 2017, Heigo Vija tõlge Rootsi relvajõudude üleelamise õpikust „*Handbok Överlevnad*“ 1998;
 - 5.6. Luonnonmuonaohje 1985, Soome kaitseväge õpik, looduses leiduvate ressursside kasutamiseks toiduks hädaolukorras;
 - 5.7. Põllumajandus- ja Toiduameti (PAT) juhised loomade veol², tapmisel³ ja käitlemiseks;
 - 5.8. Veeseadus;
 - 5.9. Loomakaitseadus.
6. Lühendid:
 - 6.1. SERE - (ingl *Survival, Evasion, Resistance and Extraction*) ellujäämine, vältimine, vastupanu ja väljatõmbamine;
 - 6.2. NATO NSN - NATO varude number.
7. Loom käesoleva ohutuseeskirja tähenduses on imetaja, lind, roomaja, kahepaikne, kala või selgrootu.
8. Harjutusel kasutatav loom tuleb enne tapmist uimastada (vt lisa 1 joonis 3). Uimastamine on tegevus, mis põhjustab loomal võimalikult kiire teadvusetuse, mis kestab kuni surmani, võimalikult vähe kannatusi ja valu põhjustaval viisil.
9. Loom tuleb uimastada ja tappa vahendiga, mis on selle loomaliigi jaoks lubatud ja töökorras. Looma uimastab ja tapab läbiviija (SERE instruktor) või vastava koolituse läbinud isik⁴.
10. Harjutuses osaleja, kes eetilistel, usulistel, südametunnistuse või muul mõjuval põhjusel keeldub harjutusest osa võtmast, tuleb leida võimalus muuks tegevuseks. Keeldumine tuleb fikseerida kirjalikult ja säilitada väljaõppe lõpuni väljaõppedokumentide juures.
11. Ohutuseeskirja haldab Kaitseväge peastaabi väljaõppeosakond.

¹ <http://kyylikud.weebly.com/> 30.11.2021.

² <https://pta.agri.ee/tarbijale-ja-eraisikule/linnu-ja-loomapidamine/loomade-vedu> 03.02.2022.

³ <https://pta.agri.ee/pollumehele-ja-maaomanikule/loomakasvatus/loomade-surmamine> 03.02.2022.

⁴ Näiteks Eesti Maaülikoolis või Järvamaa Kutsehariduskeskuses läbitud põllumajandusloomade tapatoimingute koolitus.

2. peatükk Ettevalmistus

12. Harjutuse ettevalmistus algab osaleja(te)le teoreetilise väljaõppega, mis üldjuhul hõlmab:
 - 12.1. ohutusalast juhendamist ja looma tapmis vahendi(te) kasutamise väljaõpet;
 - 12.2. joogivee ja toidu käitlemise, hügieeni ning looma tapmisega seotud hea tava nõuete tutvustamist ja harjutusega seotud jäätmekäitlust.
13. Kogu harjutus tuleb korraldada nii, et looma tapmine ja nahastamine toimub õigesti ja väljaõppe kasutegur oleks eesmärgipärane.
14. Looma hoidmis-, tapmis- ja nahastamiskoht valitakse nii, et looma ei tuleks tarbetult kaua hoida ja kaugele transportida.
15. Harjutuse korraldamiseks on **keelatud** koguda ja kasutada Eestis kaitsealuseid taimi ja loomi.
16. Harjutuse korraldamiskoht ei tohi häirida kõrvalisi isikuid.

3. peatükk Isikkoosseis ja vastutus

1. jagu Läbiviija

17. Harjutuse läbiviija:
 - 17.1. demonstreerib ja õpetab õigeid tövõtteid:
 - 17.1.1. joogivee puhastamisel;
 - 17.1.2. metsikutest taimedest toidu ettevalmistamisel;
 - 17.1.3. looma uimastamisel, tapmisel ja nahastamisel;
 - 17.1.4. liha käitlemist toiduks.
 - 17.2. tagab, et kõik kohapeal tekkinud jäätmed koristatakse ja kogutakse määratud kohta.

2. jagu Osaleja

18. Harjutuses osaleja:
 - 18.1. läbib teoreetilise väljaõppe;
 - 18.2. käitleb loodulikku vett joogiveeks;
 - 18.3. uimastab ja tapab looma ohutult ja õigesti;
 - 18.4. järgib hügieeni- ja jäätmekäitluse nõudeid;
 - 18.5. rakendab läbiviija poolt kirjeldatud ja kehtestatud võtteid toidu valmistamisel ja säilitamisel;
 - 18.6. ütleb kohe läbiviijale, kui tegevus tundub ebaõige, hoolimata sellest, et see ei ole vastuolus ohutusnõude või looma tapmise hea tavaga.

4. peatükk Meditsiinitoetus

19. Harjutust peab toetama parameedik, kes:
 - 19.1. jälgib harjutuse käiku ja tagab vajadusel meditsiinitoetuse;
 - 19.2. annab vajadusel meditsiinalast nõu läbiviijale ja osalejale;
 - 19.3. jälgib hügieeni- ja jäätmekäitlusnõuete täitmist.

5. peatükk Looduslik vesi ja selle käitlemine

20. Loodulik vesi on enamasti hägune, mida põhjustavad vees mittelahustuvad ained ja nende mõju võib olla eluohtlik, mistõttu tuleb vett joogiveeks kasutamisel käidelda.

21. Loodusliku vee käitlemisel tuleb võimalusel eelistada voolavat vett.
22. Lume kasutamisel loodusliku joogiveena peab arvestama, et lume pealne kiht võib olla saastunud.
23. Enne vee joomist on oluline veenduda, et joogiks kasutatav vesi oleks puhastatud või töödeldud. Selleks kasutatakse erinevaid vee töötlemise ja puhastusmeetodeid.
24. Loodusliku vee peamised puhastusmeetodid on:
 - 24.1. **vee keetmine**, kõige lihtsaim ja ohutum veepuhastusmeetod. Selle meetodi puhul tuleb vesi esmalt puhastada hõljumist, kasutades selleks käepäraseid isevalmistatud filtreid. Vesi tuleb ajada keema kuni pinnale tõusvate mullide tekkimiseni. Keedetud vesi tuleb enne joomist katta kaanega, lasta jahtuda ja settida;
 - 24.2. **vee filtreerimine**, tõhus viis vee puhastamiseks, millega elimineeritakse nii suured kui ka väikesed ohtlikud saasteained, mis võivad põhjustada haigusi. Tegemist on veepuhastusmeetodiga, milleks kasutatakse keemilist absorbeerimisprotsessi, veest soovimatute ühendite eemaldamiseks. Tööstuslike individuaalsete veefiltrite valikul ja kasutamisel tuleb jälgida tootja kasutusjuhendit. Tegemist on vähese energia ja ajakuluga veepuhastusprotsessiga;
 - 24.3. **vee destilleerimine**, see on puhastamise meetod, mis kasutab soojust puhta vee kogumiseks auru kujul. Vesi allutakse soojusallikale, kuni see saavutab keemistemperatuuri ja keedetakse, kuni see aurustub. Tekkinud aur suunatakse kondensaatorisse jahtuma. Jahtumisel muutub aur vedelaks veeks, mis on puhas ja joomiseks ohutu. Teised kõrgema keemistemperatuuriga ained jäävad mahutisse setetena. Tegemist on suure energia ja ajakuluga veepuhastusprotsessiga;
 - 24.4. **vee keemiline puhastamine**, mis vähendab oluliselt vees saastatust. Vee keemilisel puhastamisel kasutatakse spetsiaalseid veepuhastustablette⁵. Veepuhastustabletid neutraliseerivad baktereid ning muudavad vee kasutuskõlblikuks. Tavaliselt on võimalik ühe tabletiga puhasta üks liiter vett. Veepuhastustablettide kasutamisel tuleb jälgida tootja kasutusjuhendit. Sõltuvalt tootjast võivad tabletid sisaldada erinevaid toimeaineid. Tegemist on vähese energia ja ajakuluga veepuhastusprotsessiga.

6. peatükk

Metsikud taimed ja nende kasutamine toiduks

25. Metsikuteks taimedeks loetakse vabalt kasvavaid taimi, mida üldiselt levinud teadmiste alusel kogutakse toiduks või taimi, mida tavapraktikas toiduks ei kasutata, millel on aga hädaolukorras arvestatav kasutusväärtus.
26. Tundmatute taimede toiduks kasutamine võib tuua kaasa tervisehäired, mürgistuse, mis võib lõppeda surmaga.
27. Eestis kasvab taimi, millest paljud on juba väikeses koguses surmavalt mürgised. Seetõttu tuleb vältida taimeliike, mida ei tunne või, mille kasutamist ei ole praktiliselt õpetatud.
28. Taimede kogumist ja töötlemist toiduks valmistamisel peab arvestama, et taimede kogumisele ja töötlemisele ei kulutata rohkem energiat, kui seda on võimalik taimedest tagasi saada.
29. Erinevate taimerühmade toiteväärtus varieerub sõltuvalt aastaajast.
30. Taimede kogumist, töötlemist toiduks ja kasutamist kirjeldatakse eriala kirjanduses erinevate riikide relvajõudude asjakohastes SERE käsiraamatutes.
31. Taimed, mida neis leiduvatest park- ja kibeainete koguste tõttu ei saa kohe kasutada tuleb enne keetmist leotada.
32. Võimalusel peab taimi alati keetma kuna inimorganismil on kergem keedetud taimi omastada.

⁵ Võimalusel kasutada NATO NSN poolt heakskiidetud veepuhastustablette: NATO NSN-6850-99-2589157.

33. Eestis üldlevinud taimed, mis ei vaja söödavaks töötlemiseks aeganõudvat ja keerulist töötlemist, on kirjeldatud lisas 2.

7. peatükk

Looma tapmine ja nahastamine

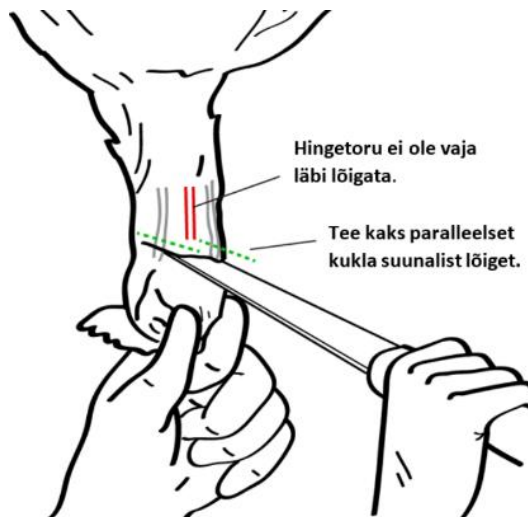
34. Looma tapmise põhinõue on see, et looma tuleb tapmisel ja sellega seotud toimingutes säästa kõikidest valudest, ängist ja kannatustest.
35. Looma käitlemine käesoleva harjutuse tähenduses koosneb kolmest osast: looma vedu, tapmine ja nahastamine.
36. Looma vedu ei tohi põhjustada loomale lisakannatusi.
37. Eelistada tuleb, et looma tarnija toob väljaõppeotstarbel tapmisele määratud loomad ise harjutuse kohta.
38. Iseseisval loomade veol peab järgima et:
- 38.1. looma veo teekond on võimalikult lühike ja loom tuuakse sihtkohta viivitamata;
 - 38.2. looma veo ajal ei vigastataks;
 - 38.3. loomale antakse vastavalt looma liigile juua ja süüa.
39. Looma tapmise põhinõude täitmiseks peab tarvitusele võtma kõik abinõud, et:
- 39.1. looma käideldaks tingimustes, milles on arvestatud tema tavapärasest käitumist;
 - 39.2. loomal ei esineks välditava valu või hirmu või muu ebanormaalse käitumise tunnuseid;
 - 39.3. loom ei peaks kannatama pikemaajalise toiduta ja veeta olemise tõttu;
 - 39.4. looma kokkupuudet teise loomaga, mis võib ohustada nende heaolu, hoitakse ära.
40. Looma nahastamisel tuleb tagada, et:
- 40.1. naha välispind ei puutuks kokku lihaga;
 - 40.2. naha väispinnalt ei pudeneks mustust lihale;
 - 40.3. naha välispinnaga kontaktis olnud isik ei puutuks kokku lihaga;
 - 40.4. nahalt ei satuks mustus noa kaudu lihale.
41. Looma siseelundite eemaldamisel on oluline, et:
- 41.1. siseelundid eemaldatakse võimalikult kiiresti peale looma surmamist;
 - 41.2. seedeelundite eemaldamisel ei tehta sisselõikeid;
 - 41.3. seedeelundite eemaldamisel ei saastataks liha seedetrakti sisuga.

Lisa 1
Kaitseväe juhataja käsikirjaga kinnitatud
“Loodusliku vee, metsikute taimede kasutamise ja
loomade tapmis- ning nahastamisharjutuse
ohutuseeskiri OE 9.2” juurde

Kana ja küüliku tapmine

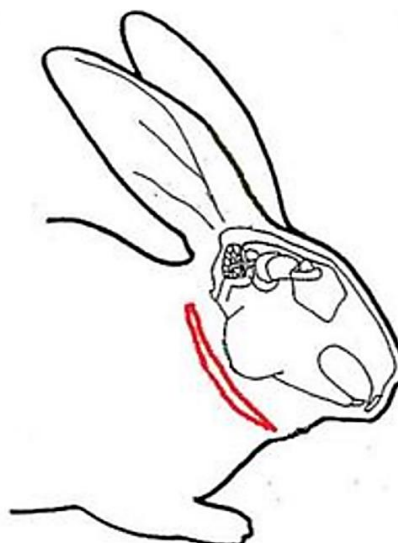
Joonis 1. Kana tapmine pea otsast rebimisel

Joonis 2. Kana tapmine kaela läbi lõikamisel

Joonis 3. Uimastamine lõõgiga kuklasse

Joonis 4. Korrektnel lõõge verestumiseks peale uimastamist

Lisa 2

Kaitseväe juhataja käskkirjaga kinnitatud
“Loodusliku vee, metsikute taimede kasutamise ja
loomade tapmis- ning nahastamisharjutuse
ohutuseeskiri OE 9.2” juurde

Eestis üldlevinud taimed

Harilik määnd (*Pinus sylvestris*)

Harilik määnd on levinuim puu Eesti metsades. Kasutatakse okkaid. Okkad on C-vitamiinist tulvil, võrsed sahhariinirikkad. Võrseid võib süüa toorelt, okstest saab teha kuuma tervisejooki.

Harilik kuusk (*Picea abies*)

Harilik kuusk on Eesti ainus looduslik kuuseliik metsades. Kasutatakse okkaid ja vaiku.

Harilik pihlakas (*Sorbus aucuparia*)

Harilik pihlakas on levinud kõikjal Eestis. Kasutatakse marju.

Harilik kadakas (*Juniperus communis*)

Harilik kadakas on enim levinud Saaremaal ja Läänemaal. Kasutatakse marju.

Harilik toomingas (*Prunus padus*)

Harilik toomingas on Eestis pärismaine. Kasutatakse marju.

Harilik sarapuu (*Corylus avellana*)

Harilik sarapuu on tavaline kogu Eestis, enimlevinud Lääne- ja Põhja-Eestis. Kasutatakse pähkleid. Pähklid sisaldavad 50% rasvu, 21% valku ja 17 % sahhariide ning annavad 6500 kcal/kg.

Harilik kibuvits (*Rosa vosagiaca*)

Harilik kibuvits kasvab looduslikult kõikjal üle Eesti. Kasutatakse õisi ja marju.

Harilik vaarikas (*Rubus idaeus*)

Harilik vaarikas on looduslikult levinud kõikjal üle Eesti. Kasutatakse varsi ja marju.

Harilik pilliroog (*Phragmites australis*)

Harilik pilliroog kasvab Eesti mererandadel kui ka järvekallastel. Kasutatakse toorelt varrealgeid ja risoomi. 1 kg risoomi annab umbes 800 kcal.

Villtakjas (*Arctium tomentosum*)

Villtakjas on Eesti levinuim takjaliik. Kasvab hoonete ümbruses, teeservas, varemetes, prahipaikadel, jõekallastel ja mujal. Eelistab huumuselist, savikat, niisket pinnast. Kasutatakse juurt. Ühe tunniga korjatud juurtest võib saada kuni 3600 kcal.

Mets-harakaputk (*Anthriscus sylvestris*)

Mets-harakaputk kasvab Eestis luha- ja rannaniitudel, rannavallidel, umbrohuna parkides ja aedades. Toiduks kasutamise õpetamine on pigem erand ja see nõuab häid teadmisi taimede määramise kohata, sest mürgistuse saamise oht on kõrge. Kasutatakse juurt.

Harilik naat (*Aegopodium podagraria*)

Harilik naat kasvab Eesti salumetsades, on tüüpiline aiaumbrohi ja vohab ka elamute ümbruses asuvatel maalappidel. Kasutatakse noori lehti.

Harilik jänesekapsas (*Oxalis acetosella*)

Harilik jänesekapsas on Eestis tavaline varjulembene metsataim, mis eriti kasvab kuusikuis.

Kasutatakse noori lehti.

Harilik kõrvenõges (*Urtica dioica*)

Harilik kõrvenõges on Eestis kõikjal levinud.

Kasutatakse noori lehti.

Võilill (*Taraxacum*)

Võilill on Eestis kõikjal levinud.

Kasutatakse noori lehti.

Harilik mustikas (*Vaccinium myrtillus*)

Harilik mustikas on levinud üle Eesti ning kasvab niisketes metsades, metsa- ja rabaservadel, eelistades peamiselt happelist turvasmulda.

Kasutatakse marju.

Harilik sinikas (*Vaccinium corymbosum*)

Harilik sinikas on sage kogu Eestis ja kasvab rabade, soode servaaladel, soo- ja rabametsades. Kasutatakse marju.

Harilik jõhvikas (*Oxycoccus palustris*)

Harilik jõhvikas on kogu Eestis sage. Kasutatakse marju.

Harilik pohl (*Vaccinium vitis-idaea*)

Harilik pohl on levinud üle Eesti ja kasvab peamiselt männimetsades ja kuivmates rabaservades. Kasutatakse marju.

Harilik kukemari (*Empetrum nigrum*)

Harilik kukemari on Eestis tavaline ja kasvab rabades, rabametsades, nõmmedel. Kasutatakse marju.